

Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами

Українська мова
8 клас

Восьмикласнику!

Ти пригадаєш

Які члени речення називаються однорідними

Які члени речення можуть бути однорідними

Як поєднуються між собою однорідні члени речення

Дізнаєшся

Про узагальнювальні слова при однорідних членах речення

Яким членом речення є узагальнювальне слово

Які розділові знаки ставляться в реченнях

з узагальнювальними словами

Навчишся

Вирізняти в реченнях узагальнювальні слова

Правильно будувати речення з узагальнювальними словами і ставити розділові знаки при них

Народ, який не знає
свого минулого, не
вартий майбутнього.

М.Рильський

Однією з найяскравіших і найбільш героїчних сторінок української історії є доба козаччини. Козак-лицар своє життя підпорядковував законам справедливості, добра, патріотизму, відданості, мужньо ставав боронити свій рідний край і народ. Для сучасної молоді козаки можуть слугувати взірцем сили й витримки, честі, завзяття й гідності. Ти є їхнім нащадком, спадкоємцем їхнього духу й сили. Тому повинен знати історію свого народу. Тож вивчати мовні явища сьогодні будемо на основі відомостей про козацтво.

Пригадай

Однорідні члени речення

Відповідають на...

одне й те ж саме питання

Відносяться...

до одного й того ж слова

Вимовляються...

з інтонацією перелічування

Відокремлюються на письмі...

комами

Синтаксична роль...

є одним членом речення

Однорідними можуть бути...

підмети, присудки,
другорядні члени
речення

Робота з текстом

- ❖ *Перепиши текст, розстав розділові знаки.*
- ❖ *Знайди речення з однорідними членами, визнач їх синтаксичну роль.*
- ❖ *Які речення ускладнені вставними словами?*
- ❖ *В якому реченні ставиться тире між підметом і присудком?*

Запорозька Січ. Козаччина. Найлегендарніше минуле українського народу його святиня. Та хто ж вони - козаки? Давайте на хвилинку замислимося над змістом слів козак козацтво. Що вони будять у душі. Мабуть у вашій уяві спалахнув образ сильних мужніх і відданих рідній землі людей. Мабуть через віки до вас дійшов шелест козацьких знамен брязкіт козацької зброї стогін української землі від копит ординців гуркіт запеклого бою... Отже козаки це синонім свободи людської і національної гідності незалежності.

Перевір себе

1. Запорозька Січ. 2. Козаччина. 3. Найлегендарніше минуле українського народу, його святиня. 4. Та хто ж вони — козаки? 5. Давайте на хвилинку замислимося над змістом слів козак, козацтво. 6. Що вони будять у душі? 7. Мабуть, у вашій уяві спалахнув образ сильних, мужніх і відданих рідній землі людей. 8. Мабуть, через віки до вас дійшов шелест козацьких знамен, брязкіт козацької зброї, стогін української землі від копит ординців, гуркіт запеклого бою... 9. Отже, козаки — це синонім свободи, людської і національної гідності, незалежності.

- Речення із вставними словами:
7, 8, 9 (мабуть, отже)
- Тире між підметом і присудком:
9 (козаки-синонім)

Попрацюй усно

❖ Порівняй речення з однорідними членами. Чим вони відрізняються? Зверни увагу на розділові знаки.

1. Козак-лицар своє життя підпорядковував законам справедливості, честі, добра, патріотизму, відданості.

• Козак-лицар своє життя підпорядковував таким законам: справедливості, честі, добра, патріотизму, відданості.

• Справедливості, честі, добру, патріотизму, відданості — таким законам підпорядковував своє життя козак-лицар.

2. Для сучасної молоді козаки можуть слугувати взірцем сили й витримки, честі, завзяття й гідності.

• Для сучасної молоді козаки можуть слугувати взірцем лицарських чеснот: сили й витримки, честі, завзяття й гідності.

• Сила й витримка, честь, завзяття й гідність — ці лицарські чесноти козаків можуть слугувати взірцем для сучасної молоді.

Запам'ятай

- ❖ У реченні може бути слово із загальним значенням, яке включає в себе значення всіх однорідних членів. Таке слово називається *узагальнювальним*
- ❖ Узагальнювальне слово виражається різними частинами мови: займенником, іменником, прислівником. Найчастіше узагальнювальними словами виступають означальні та заперечні займенники: *все, всі, кожний, всякий, ніхто* тощо і прислівники місця та часу: *скрізь, кругом, навкруги, всюди, ніде, завжди, ніколи*.
- ❖ Узагальнювальне слово є тим самим членом речення, що й однорідні члени, яких воно стосується.

Приклади

➤ Несуть пани осаули козацькую зброю: лютий панцир порубаний, шаблю золотую.

➤ Чи ж Січ була? Минулось, ніби сон, усе: клейноди, булава, смертельні змаги... Лишився лиш гучний атракціон роззявам ситим на розвагу.

Склади схеми до речень

Умовні позначення:

УС – узагальнювальні слова

О – однорідні члени речення

Лунає скрізь козацька пісня: у козацькому таборі, у поході, в бою.

УС : О, О, О

У думах, піснях, легендах – у таких творах прославив Богдана Хмельницького народ.

О, О, О – УС

Підручні гетьмана: Максим Перебийніс, повновидий красень Іван Богун і велетень Данило Нечай – теж були добре відомі всім.

УС : О, О і О –

Новачкам, що приходили на Січ, козаки давали дивні прізвиська, як-от: Півторакожуха, Непийпиво, Неїжмак, Лупиніс, Задерихвіст.

УС , як-от : О, О, О

Дослідження – пошук

- ❖ У кожному рядку визнач слово (словосполучення), яке стосовно всіх інших слів є узагальнювальним (родовим поняттям). Випиши його.
- ❖ Із словами 1-го рядка склади речення з узагальнювальним словом (2-3 можливі варіанти). Накресли до них схеми.
- 1. “Гей, там на горі січ іде!”, “Ой на горі та женці жнуть”, пісні, “Ой як крикнув же та козак Сірко”.
- 2. Глухів, Полтава, міста, Чигирин, Ніжин.
- 3. Полковник, хорунжий, звання, осавул, сотник, джура.
- 4. Шаровари, пояс, жупан, одяг, свита, кожух.
- 5. Дмитро Вишневецький, Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, гетьмани, Петро Дорошенко.
- 6. Клейноди, прапор, булава, печатка, бунчук, корогва.

Перевір себе

1. *Пісні.*
2. *Міста.*
3. *Звання.*
4. *Одяг.*
5. *Гетьмани.*
6. *Клейноди.*

“Гей, там на горі січ іде!”, “Ой на горі та женці жнуть”, “Ой як крикнув же та козак Сірко”- в таких піснях прославив народ своїх захисників.

О, О, О – УС.

Народ прославив своїх захисників у таких піснях: “Гей, там на горі січ іде!”, “Ой на горі та женці жнуть”, “Ой як крикнув же та козак Сірко”.

УС: О, О, О .

У таких піснях, як-от: “Гей, там на горі січ іде!”, “Ой на горі та женці жнуть”, “Ой як крикнув же та козак Сірко”- прославив народ своїх захисників. **УС, як – от : О, О, О - ...**

Лексична робота

Це цікаво...

Осавул – виборна службова особа, яка обіймала одну з найважливіших військово-адміністративних посад у Запорозькій Січі XVI–XVIII ст.

Хорунжий (прапороносець)— завідував прапором сотні, на якому зображувалася емблема сотні, в основному християнська. Це могли бути хрест, ангел, ангел-охоронець, архангел Михайло, сонце (Ісус Христос), діва Марія, а також військові атрибути

Сотник - у XVII–XVIII ст. особа, що очолювала військову і адміністративно-територіальну одиницю — сотню.

Джура - в Україні в XVI–XVIII ст. зброєносець, помічник у козацької старшини. Зазвичай джурами були молоді хлопці. Разом з козаками джури ходили в походи, брали участь у боях.

Клейноди-відзнака, атрибути і символи вісьової та цивільної влади й окремих військових і цивільних урядів в Україні у XV — XVIII ст.(бунчук, корогва, булава, печатка)

Бунчук- держак із золотою кулею, під якою підвішено кінське волосся. Символ гетьманської влади в Речі Посполитій, Війську Запорозькому, Війську Донському тощо.

Корогва — військовий прапор, військовий клейнод в Україні XV –XVIIIст, символ влади гетьмана України, кошового отмана Запорозької Січі, полковника, сотника.

Пунктуаційний практикум

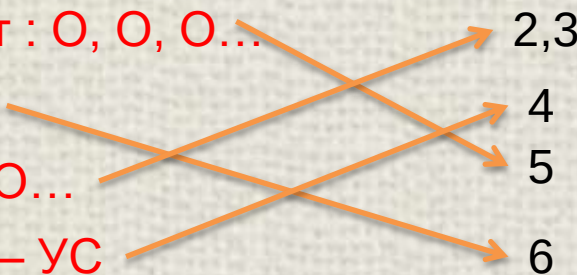
❖ *Запиши текст, постав пропущені розділові знаки, встанови відповідність між номерами речень та схемами до них.*

1. На всьому просторі запорізьких степів водилася сила звірини й птахів. 2. Тут були такі звірі: вовки, лисиці, олені, лосі, дикі кабани, ведмеді, зайці, бобри, куниці. 3. Птахи водилися такі: лебеді, гуси, качки, дрохви, лелеки, куріпки, жайворонки. 4. Білуга, севрюга, стерлядь, соми, коропи, судаки, окуні, щуки, карасі, ця риба кишіла в річках, озерах та лиманах козацьких вольностей. 5. У степах водилися комахи: як-от бджоли, цвіркуни, мурахи, павуки. 6. З плазунів відомі гадюки, вужі та жовтобрюхи.

Перевір себе

1. На всьому просторі запорізьких степів водилася сила звірини й птахів. 2. Тут були такі звірі: вовки, лисиці, олені, лосі, дикі кабани, ведмеді, зайці, бобри, куниці. 3. Птахи водилися такі: лебеді, гуси, качки, дрохви, лелеки, куріпки, жайворонки. 4. Білуга, севрюга, стерлядь, соми, коропи, судаки, окуні, щуки, карасі — ця риба кишіла в річках, озерах та лиманах козацьких вольностей. 5. У степах водилися комахи, як-от: бджоли, цвіркуни, мурахи, павуки. 6. З плазунів відомі гадюки, вужі та жовтобрюхи.

- А) УС, як – от : О, О, О... → 2,3
Б) О, О та О → 4
В) УС: О, О, О... → 5
Г) О, О, О... – УС → 6
-

Підсумуй вивчене

1. Однорідні члени речення:

- ☐ А передають ставлення мовця до висловлюваного;
- ☐ Б називають того, до кого звертаються з мовленням;
- ☐ В відповідають на одне й те саме питання, відносяться до одного й того самого слова в реченні;
- ☐ Г не відповідають на питання.

2. Узагальнювальне слово при однорідних членах речення виступає в реченні:

- ☐ А завжди означенням;
- ☐ Б завжди додатком;
- ☐ В тим самим членом речення, що й однорідні члени, до яких воно відноситься;
- ☐ Г завжди підметом.

3. Якщо узагальнювальне слово стоїть після однорідних членів речення, то перед ним ставиться:

- ☐ А двокрапка;
- ☐ Б тире;
- ☐ В кома;
- ☐ Г двокрапка і тире.

4. У реченні *А то був ще Кішка Самійло, що руйнував за Чорним морем турецькі міста: Синоп, Трапезунд та Скутару* узагальнювальне слово та однорідні члени речення є:

- ☐ А підметом;
- ☐ Б додатком;
- ☐ В означенням;
- ☐ Г обставиною.

5. У реченні *Шабля, мушкет, люлька, кресало, кремінь і губка--усе було при кожному козакові* узагальнювальне слово та однорідні члени речення є:

- ☐ А підметом;
- ☐ Б додатком;
- ☐ В означенням;
- ☐ Г обставиною.

6. Речення (розділові знаки пропущено) *"Дике поле" "Пустополе" "Чистополе" такі назви мала південна окраїна запорізьких степів* відповідає такій схемі:

- ☐ А УС: О, О, О;
- ☐ Б О і О, О;
- ☐ В О, О, О – УС;
- ☐ Г УС: О, О, О--

7. У реченні *Та все пішло царям на грище і Запорожжя і село* треба поставити:

- А двокрапку і тире;
- Б тільки двокрапку;
- В двокрапку і кому;
- Г тільки коми.

8. Нема узагальнювального слова в реченні (розділові знаки пропущено):

- А Козаки були озброєні шаблями і списами а також вогнепальною зброєю мушкетами пістолями самопалами рушницями.
- Б Вів той полк Тарас Бульба. Усе давало йому перевагу над іншими його літа бувалість уміння керувати військом ненависть до ворога.
- В Головну роль у переможній битві під Жовтими Водами відіграли майстерність мужність і стійкість запорожців.
- Г Під великою військовою хоругвою виступало старшинство полковники осавули писарі курінні отамани.

9. Установи відповідність (розділові знаки пропущено)

- А. От і виходили з Запорожжя один за одним гетьмани козацькі Тарас Трясило Павлюк Остриця з мечем і пожежею супроти ворогів рідного краю.
 - Б. Особливе значення на Запорозькій Січі мали військові клейноди прапори бунчуки булава.
 - В. Є в “Кобзарі” і про гайдамаків і про Підкову і про Гамалію.
 - Г. І чуби і вуса і шовкові пояси з позолоченими китицями і смушеві шапки з червоними довгими шликами усе гармоніювало в одязі й фізичній красі козаків.
-
- 1) **двокрапка і тире** → А
 - 2) **тире** → Б
 - 3) **двокрапка** → В
 - 4) **тільки коми** → Г

10. Установи, якими однорідними членами ускладнене кожне речення

- А. А ці тупцюють дрібно... Хіба Нечай, Богун чи Морозенко оце б такий човгикали фокстрот?
- Б. У Глухові, Полтаві, Чигирині, Ніжині — скрізь гуляла вольниця козацька.
- В. Січ дала видатних полководців, мудрих державних діячів: Северина Наливайка, Івана Сулиму, Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Івана Сірка, Семена Палія.
- Г. Богдан Хмельницький володів такими мовами: латинською, грецькою, старослов'янською, польською, французькою, турецькою.

- 1) **обставини** → А
- 2) **означення** → Б
- 3) **додатки** → В
- 4) **підмети** → Г

Домашнє завдання

- ❖ Використовуючи вивчені синтаксичні конструкції, напиши твір – розповідь на тему: “Козацтво – героїчна сторінка нашої історії.”

Ти молодець!
Відпочинь

Автор презентації –
Тетяна Дмитрівна Радецька,
учитель української мови та літератури
гімназії №283 Деснянського району м.Києва

Корисні посилання

https://youtu.be/pNaQcb0h9eo?list=PLH1iFGL1sy5hGUg_iExx1595zISLoGqWP&t=219

<https://www.youtube.com/watch?v=9yrZ5vJuonk>